

Капіталізація банків України в умовах глобалізації фінансових ринків

О.В. Добровольська, кандидат економічних наук

С.М. Халатур, асистент

Досліджуються питання капіталізації банківського сектору України, пов'язані з розгортанням фінансово-економічної кризи в 2008 році. Аналізуються можливості і перспективи нарощення банківського капіталу на сучасному етапі.

Постановка проблеми. У результаті розгортання фінансово-економічної кризи, яка супроводжувалася різким зниженням курсу гривні, зростанням обсягів проблемних кредитів і значним відтоком депозитів населення з банківської системи України, що в свою чергу спричинило сильне зниження ліквідності, значно загострилася проблема нарощення банками капітальної бази. Ситуація була посилена подальшим призупиненням кредитування і підвищенням нормативних вимог регулятора щодо достатності капіталів банків. Оскільки без вирішення питань, пов'язаних з капіталізацією, неможливе повноцінне відновлення банківського кредитування економіки, викладена проблема набуває особливої актуальності [7].

Проблема, пов'язана з формуванням та оцінкою капіталу банків, розглядалася багатьма дослідниками, серед яких В.Т. Сусіденко [1], М. Алексеєнко, Н.М. Внукова [4], А.Л. Лобанова [2], В. Культинський [5], А. Шаповалов та ін. [3]. Авторами вивчаються або джерела довгострокових фінансових ресурсів, які можуть бути направлені на фінансування довгострокових кредитів, або досліджуються тенденції в розвитку банками окремих довгострокових кредитів (іпотечних, інвестиційних, сільськогосподарських кредитів тощо). Глобальна фінансова криза виявила чимало нових питань в банківській галузі, які потребують теоретичного осмислення та практичного вирішення [8].

Незважаючи на можливість використання зарубіжного досвіду з питань нарощення банками капітальної бази в період фінансово-економічної кризи, проблема капіталізації банків України залишається невирішеною. Очевидно, використання навіть найкращого зарубіжного досвіду не завжди матиме позитивні результати, якщо не враховувати національної специфіки щодо даних питань.

Метою цього дослідження був аналіз перешкод, пов'язаних з нарощенням капітальної бази, та які виникли у банківській системі України в результаті фінансової кризи, а також визначення можливих шляхів формування капіталізації банків.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Одним із важливих напрямів управління діяльністю банків є забезпечення адекватності капітальної

бази темпам нарощування активів, адже ефективність діяльності банку і його фінансова стійкість значною мірою залежать від достатності капіталу. Неправильна оцінка реального розміру капіталу може призвести до негативних наслідків у діяльності банку: з одного боку, необґрунтоване завищення розміру капіталу спричинює викривлення інформації і вводить в оману не лише органи контролю, а й вкладників, акціонерів, інвесторів. З іншого – неправильне визначення розміру банківського капіталу до його штучного заниження дає зворотний ефект: скорочуються обсяги активних операцій.

Контролюючи рівень капіталізації комерційних банків, центральний банк має змогу своєчасно й адекватно реагувати на негативні його зміни.

Для забезпечення реальної капіталізації всі комерційні банки поділяють за рівнем достатності капіталу (з урахуванням значень нормативів адекватності регулятивного капіталу):

- добре капіталізовані;
- достатньо капіталізовані;
- недостатньо капіталізовані;
- значно недокапіталізовані (табл. 1).

1. Рівень капіталізації банків України станом на 01.01.2010 р.* [6]

Рівень капіталізації банків	Кількість банків, які входять до групи за прогнозом	
	статистичним	песимістичним
Добре капіталізовані	67	59
Достатньо капіталізовані	27	22
Недостатньо капіталізовані	75	85
Значно недокапіталізовані	7	10

*Складено автором з урахуванням того, що дані НБУ з регулятивного капіталу не оприлюднюються, але за висновками регулятора наближаються до значень власного капіталу банків в офіційній звітності.

Раніше до цього переліку входила категорія критично недокапіталізованих банків, але за останніми змінами НБУ її було виключено. Поряд з цим відбулися зміни і в нормативному регулюванні показників достатності та адекватності регулятивного капіталу, а також часток негативно класифікованих активів.

На першому етапі вирішення проблеми недостатності капітальної бази Національним банком України рекомендовано недостатньо капіталізованим банкам винести на розгляд правління та ради банків перелік заходів з розвитку їх капітальної бази (програму капіталізації) або питання їх реорганізації шляхом приєднання чи злиття (табл. 2). З одного боку, консолідація капіталу може врятувати банки, що мають проблеми з капітальною базою, але з іншого – виникає проблема зменшення частини акціонерів у новому об'єднанні, що в свою чергу є перепорою для прийняття рішень з програми капіталізації банків.

2. Банки з найбільшим розривом між розмірами статутного і власного капіталу станом на 01.04.2010 року, млрд грн [5]

Банк	Капітал		Різниця
	статутний	власний	
Родовідбанк	8,41	2,04	-6,37
Сведбанк	2,16	-1,88	-4,04
Укргазбанк	5,7	1,81	-3,89
Банк "Київ"	3,67	0,26	-3,31
Кредобанк	1,55	0,44	-1,11
Укрсиббанк	5,28	4,25	-1,03
Альфа-банк	2,98	2,29	-0,69
Банк "Форум"	2,26	1,59	-0,67
ВТБ	2,93	2,32	-0,61
Правекс-банк	1,56	0,96	-0,6

Рекомендується припинити також виплату дивідендів у будь-якій формі (крім виплати дивідендів у вигляді власних акцій) та викуп власних акцій (паїв/частин учасників у статутному капіталі). Поряд з цим значно недокапіталізованим банкам пропонується припинити відкриття нових депозитних рахунків фізичним особам і поповнення діючих, виплату відсотків за субординованим боргом.

Варто відзначити, що в європейських країнах для зниження тиску проблемних активів на капітал банків активно застосовують державну підтримку і передачу цих активів у так званий "поганий" банк. Ключовим елементом таких заходів є оцінка проблемних активів за їх поточною ринковою вартістю, при цьому передбачається, що Уряд буде нести відповідальність за управління та майбутній продаж "поганих" активів за свій рахунок. У крайньому випадку уряд буде покривати збитки "поганого" банку, тоді як прибуток поширюватиметься серед поточних акціонерів проблемних банків. Такі заходи ефективно вирішують такі завдання: прозоре видалення проблемних активів з балансів банків; обмеження морального ризику [3].

Для України створення "поганого" банку теж могло б стати варіантом вирішення проблеми з капіталізацією. Однак, враховуючи, що багато проблемних активів банків оформлені зі заставами за завищеною вартістю, а Уряд не має достатньо коштів, щоб покрити збитки банків за всіма проблемними активами, практична реалізація такої схеми в нинішніх обставинах є нереальною.

У контексті дослідження проблем капіталізації банків варто звернути увагу на невдалий досвід рекапіталізації банків за участю держави: станом на 01.07.2010 р. прямі збитки Укргазбанку, Родовідбанку та банку "Київ" склали 13,45 млрд грн. При цьому відношення обсягу сформованих резервів під проблемні кредити до загальної суми кредитного портфелю банків відповідно становило 47,4; 63,3 та 80 %. Ситуація з цими банками настільки проблемна, що МВФ рекомендував Уряду залучити міжнародних радників і остаточно визначитися щодо проведення реструктуризації для подальшого продажу або ж

згортання діяльності цих банків з відшкодуванням державних коштів на їх рекапіталізацію. Останні ініціативи Фонду держмайна відносно продажу пакетів акцій цих банків на фондових біржах, за оцінками фахівців, наразі недоцільні через складну ситуацію на фінансових ринках [8].

Висновки

Рівень капіталу в банківській системі України на сьогодні є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування і розвитку банків, а також належного покриття ризиків банківської діяльності, що істотно обмежує можливості банків розширювати асортимент своїх продуктів і послуг для підприємств та населення, спричиняючи високу вартість ведення банківського бізнесу. За нашими оцінками рівня капіталізації банківської системи України, майже половина діючих банків належить до групи недостатньо капіталізованих, що є перешкодою для ефективного функціонування банківської системи та її впливу на розвиток економіки. Повільне відновлення після економічної кризи, що супроводжується великими втратами банківських доходів, порівняно з докризовою ситуацією, об'єктивно зумовлює потребу реалізації заходів зі збільшення рівня капіталізації. За умов відсутності державних та вільних коштів інвесторів дієвими методами для вирішення проблем капіталізації можуть бути злиття та поглинання банків.

Бібліографія

1. *Сусіденко В.Т.* Теоретичні основи та практичні питання управління сучасною діяльністю комерційного банку / *Сусіденко В.Т., Коваль Л.С.* – К. : КДТЕУ, 1997. – 222 с.
2. *Лобанова А.Л.* Ресурсна політика комерційних банків України / *А.Л. Лобанова* // *Фінанси України.* – 2005. – № 1. – С. 88–95.
3. *Барилюк І.В.* Ресурсний потенціал банку: сутність, структура, властивості / *І.В. Барилюк* // *Наука й економіка.* – 2008. – № 2 (10). – С. 9–14.
4. *Внукова Н.М.* Іпотечний ринок: теорія та практика: монографія / *Внукова Н.М., Бажанов О.Є.* – Харків : ВД “Інжек”, 2008. – 192 с.
5. *Кульпінський С.В.* Регулятивні механізми фінансового ринку в макроекономічній динаміці / *С.В. Кульпінський* // *Фінанси України.* – 2009. – № 2. – С. 5–11.
6. Статистичні дані НБУ [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <http://bank.gov.ua/Statist/index.htm>
7. *Крутова І.Н.* МВФ та рекапіталізовані банки. Хто правий? / *І.Н. Крутова* // *Економіка.* – 2010. – №5. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/56476>
8. Положення про рефінансування та надання Національним банком України кредитів банкам України з метою стимулювання кредитування економіки України на період її виходу на докризові параметри [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 04.02.2010 р. № 47. – Шлях доступу: <http://www.kiev/-liga.ua>